

ÂŞIK DEMLİ VE OĞLU ALİ SAİD COŞKUN

Adem KOÇ*

Âşık Demli, 1887 yılında Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Ahmet Fakılı köyünde doğmuştur. Asıl adı Hasan Coşkun'dur. İlk dini derslerini köyünde aldıktan sonra eğitimini devam ettirmek üzere Kayseri'ye gitti ve orada medrese eğitimini tamamladı. Askerliğini yedek subay olarak yaptı ve Kurtuluş Savaşı'nda Garp Cephesi'nde görev aldı. Askerin moralini yükseltmek ve onları coşturmak için şiirler söyledi. İsyanlara karşı nasihatler verdi. Ateşli bir hatip olduğunu verdiği hutbelerle göstermiştir. Bu nedenle kendisine "Deli Molla" denilmiştir¹.

Yozgat, Çorum, Amasya, Tokat, Sivas illerinde nasihat memuru olarak görev yapmış ve nasihatleri ve hutbeleri çoğaltılarak halka dağıtılmıştır. Sorgun Müftülüğü'ne atanmış ve oradan da Kars'a müftü olarak tayini çıkmıştır. Başta rıza göstermese de Diyanet İşleri Başkanı'nın görüşmesiyle görevine gitmiş ve halkı irşad etmiştir. Kars'tan sonra Polatlı'ya oradan da Eskişehir'e tayini çıkmıştır. Eskişehir müftülüğü yaparken Yozgat'tan milletvekili olması istenilmiş ancak yaşının geçtiğini belirterek bunu geri çevirmiştir. Emekliliğini hemşehrilerinin ısrarı üzerine Sorgun'da iki yıl görev yaptıktan sonra istemiştir. Eskişe-

hir'de emekliliği sırasında vaaz ve nasihatlerine devam etmiştir. 20 Ocak 1965 yılında da hakkın rahmetine kavuşmuştur. Son nefesini teslim ederken söylediği şu dörtlük mezar taşına işlenmiştir:

Yaşım yetmiş dokuz oldu ne Hasan kaldı ne Coşkun,
Hayatın doldu miadı kamu âzâ heman yorgun.
Sarılmış bab-ı güfrana geliniz emrini bekler,
Bütün ahbab-ı yarâna saadetler... Selâmetler!

Hakiki ve sade müslümanlığı benimseyen Demli, muska yazmak gibi işleri de sevmezdi. İlmi, fenni, medeniyeti desteklerdi. Aslen Nakşibendi tarikatına bağlı iken döneminde bu tarikatla bazı görüşleri ters düşünce Mevleviliğe gönül vermiştir. Çok iyi derecede Arapça ve Farsça bildiği için talebeler de yetiştirmiştir.

Başından iki evlilik geçen Demli'nin ilk eşinin adı Ayşe'dir. Bu hanımından Ali Said ve Ali İhsan adında iki oğlu dünyaya gelmiştir. Ali Said, Sorgun Mal Müdürlüğü'nde memurluk yapmıştır. Ali İhsan (Müftüoğlu)² binbaşı emeklisi olup CHP'den iki dönem Sorgun Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Demli'nin diğer hanımı Hatice Naimeden Mehmet Macid, Veliye, Didar, Mehmet Vedat isimlerinde dört çocuğu olmuştur. Alevi-Sünni kardeşliğine ör-

*DPÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, TDE Bölümü, Araştırma Görevlisi.

nek olması için ilk hanımından olan çocuklarına Ali, ikinci hanımından olan çocuklarına Mehmet isimlerini vermiştir. Bunlardan şu anda Macid ve Vedat hayattadır. Diğer çocukları vefat etmiştir. Çok sevdiği kızı Veliye lise tahsilini yaparken veremden ölmüştür. Ona yazdığı şiiri Verem Haftası'nda okunmuştur. Demli'nin şiirlerini Arap harfleriyle yazdığı defteri, torunu Nevzat Coşgun vefat ettikten sonra evinin çatı katında kaybolmuştur.

Bu yazımızda Demli'nin ilk hanımından olan Ali Said'i tanıtacağız, Demli ve Ali Said arasında geçen mektup biçimindeki şiirleri sunacağız. Demli'nin şair ruhu oğlu Ali Said'e geçmiş ve halk tarafından Ali Said'in şairliği Demli'den daha güçlü bulunmuştur.

Ali Said, 1911 yılında Sorgun'da doğmuş ve yine burada 1962 yılında babasından evvel dünyaya veda etmiştir. İlkokul mezunu olan Ali Said, Sorgun Mal Müdürlüğü'nde vazife yapmıştır. Küçük yaşta ölen beş çocuğuyla beraber toplam onbir çocuğu vardır. Bunlardan Halet, Yurdağül, Nevzat, Türkan, Süheyla, İbrahim Selman hayatlarını idame ettirmişlerdir.

Ali Said yaratılış olarak müziğe, saza, kavala, ava ve içki alemine düşkündür. Bu durum babasını her zaman rahatsız etmiştir. Ancak Ali Said, bu alışkanlıklarını bırakmamıştır. Çok heyecanlı bir fitrata sahip olan Ali Said, sinirlenince her an patlamaya hazır bir barut fıçısı gibidir. Çok güzel kaval çalan Ali Said, demir kavalıyla bir kızgınlık anında arkadaşını bile dövmüştür.

Memur olan Ali Said, maddi zorluklar içinde çırpınırken kardeşi Ali İh-

san'dan yardım ister. Ancak, Ali İhsan onun içki aleminden korktuğu için yardım talebini geri çevirir. Yerköy'de bulunan Ali Said, kardeşine olan sitemini şöyle dile getirir:

İhsan Coşgun'a

Bin türlü mihnet çekerek emek vermişim sana
Yazık kıymetim yokmuş talih körülenir gider
Otuzüç yıldan beri ne ihsanın var bana
Geçen gün unutulur, yıllar fırlanır gider.

Bir gönül ki kırılrsa kolay kolay yapılmaz
Alın yazısı çekilir, takdirden de kaçılmaz
Para lüzumlu şeydir, mabut diye tapılmaz
Dağlır, toplanır, harcanır gider.

Hayat öyle bir yol ki, düşe kalka alınır
Kimi içten kan ağlar, kimi zevkle salınır
Bir gülüstan içinde yüzbin çiçek bulunur
Benin al sandığım güller, gayrı morlanır gider.

Düşenin dostu olmazmış, çünkü geldi başıma
Billahi güvenim yok, bugün öz kardeşime
O da alayla baktı çağlayan gözyaşıma
Yüzbaşı oldum diye keyfle pürülenir gider.

Hey Allah'ım muhtaç etme beni namert ellere
Hayatta iş düşürme kirli berbat ellere
Ne babaya, ne kardeşe, ne de bir yâd ellere
Kolumdan tutanım yok, yolum zorlanır gider.

Bir kardeşse aramazsa dar günlerde kardeşi
Yarasına merhem vurup, olmaz ise dert eşi
Sahte sözlerle söner mi tutuşan iç ateşi
Sessiz zerrelere halinde yanar, korlanır gider.

Diyorlar ki ana bağı yanar, tutuşur imiş,
Başa bir iş gelince, kardeş yetişir imiş
Uzanınca şefkat eli, dertler yatıştır imiş
Ben bunlardan mahrumum, yaram korlanır gider.
Said sözün beyhude kime söylen, kim duyar

Kardeş diye güvendiğin, döner gözünü oyar
Dünyada hasis olanın sanma ki gözü doyar
İhsan bundan ibret almaz hala torlanır gider.

Ali Said Coşgun 31/1/1955-Yerköy

Asi yapısı ve içkiye olan düşkünlüğü nedeniyle Çekerek ilçesine sürgün gider. Ailesini Sorgun'da bırakmıştır ve onlara hasret kalmıştır. Yalnızlığını şöyle dile getirir:

Benden selam olsun gülyüzlü yare
Beyhude yanmasın ah çekerekten
Sakı gamlanıpta düşmesin zare
Sıkmasın canını vah çekerekten.

Üç damla gözyaşı döktü veda da,
Kalbimi deliyor geldikçe yâda
Ben mi gurbetteyim, o mu sılada,
Gönül diyor ayrıl kalk çekerekten.

Baboşun hayali gözüm de tüter
Ayrılık kor bana, ölümden beter
Günleri saymakla gurbet mi biter
Düşenler kurtulmaz cah çekerekten.

Ey Said sabreyle fütara düşme
Fazlaca coşup ta kendini aşma
Maziyi düşünüp derdinideşme
Elbet birgün aşar râh çekerekten.

Ali Said Coşgun 20/4/1956-Çekerek

İçki alemine, ava ve saza meraklı olan Ali Said işyerine alkollü gidince işten uzaklaştırılır ve açığa alınır. Demli, bu sıralarda Eskişehir Müftüsü'dür. Görevine hararetli bir şekilde devam etmektedir. Demli, Sorgun'da sözü geçen bir zattır. Ali Said iyice zor durumda kalınca babasına yardım etmesi ve işe geri döndürülmesi için mektup yazar. İsteklerini şöyle dile getirir:

Oğul Said Coşgun'dan Baba

Hasan Coşgun'a Sitem

Ferhad'ın mezarına bırakılmış kundağım,
Soyumuz Coşkun imiş, bense bir yanardağım.
Mirasım bir kırık saz, çalmadan geçti çağım,
Onun için yanarım, Neron'un dağı gibi,
Sürünerek yaşarım, kağrı dayağı³ gibi.

Cehaletin beşiği, hicranın anasıyım,
Sefalet mevhumunun, bütün yüz karasıyım.
Doğduğuma pişmanım, Yaradan'a asiyim,
Onun için yanarım, keremin bağı gibi,
Sürünerek yaşarım, kağrı dayağı gibi.

Ömrümün yarısını, geçirdim yalın ayak,
Elde bir kambur asa, alnım açık yüzüm ak.
Garip bir yolcu gibi, yıllarca dolaşarak,
Bir gülistan ararım, İrem'in bağı gibi,
Sürünerek yaşarım, kağrı dayağı gibi.

Demli, oğluna güvenmediği için isteğini reddeder. İçkinin, sazın kendilerine hiçbir dedesinden miras olmadığını, insanın kendisini yine kendisinin yakaçağını söyler ve mektuba şöyle cevap verir:

**Baba Hasan Coşgun'dan
Oğul Said Coşgun'a Cevap**

Kafa bir üzüm küpü, Çorum'un bağı gibi
Fitillenmiş yanıyor, İtalyan dağı gibi.
Nefsin koka dursun, haşhaş bıçağı gibi,
Gençlik çöküp erirken, Urfa'nın yağı gibi,
Sürünmez de ne yaparsın, kağrı dayağı gibi.

Zerre düşerse zekayı, yorar değil mi oğlum,
Huysuzluğun notunu, kırar değil mi oğlum.
Keskin sirke küpüne zarar, değil mi oğlum,
İnsan olan tepişmez, katır ayağı gibi,
Sürünerek yaşamaz kağrı dayağı gibi.

Girdiği her mesleği, ifsat eden bir adam,
Vazife hak tanımaz, çekiştirir demadem.
Çilingir sofrasında her yerde, aynı alem,
Rızkını kendi keser, ekmek bıçağı gibi,
Sürünmede haklıdır, kağına dayağı gibi.

Hangi dedenden kaldı, içki, bağlama çalma,
Kaç defa ihtar aldın, düşün kendini anla.
Masada iş beklerken, sen dağlarda kuş avla,
Terlerin morfin saçar, Afyon'un yağı gibi,
Elbette sürünürsün, kağına dayağı gibi.

Bütün vücut alkolik, vazife aşkı ölmüş,
Efradı ayalinin, benzi sararıp solmuş,
Aşı çanağı gibi, damarların zift dolmuş,
İçini yakan odur, keremin bağı gibi,
Takılacak yer arar, çalı budağı gibi.

Benim sana son sözüm, yalan söyleme oğlum,
Yuttuğun zehir, haramı yeme oğlum.
Senin olmayan şeyi, koynuna koyma oğlum,
Bulursun gülistanı, İrem'in bağı gibi,
Ufuklarda gezersin, keşif uçağı gibi.

Babasından ve kardeşinden hiçbir
yardım göremeyen Ali Said, durumu son
olarak Yozgat valisine bir dilekçeyle bil-
dirir ve aman diler:

Yozgat Valisine

Ey Muhterem Valimiz,
Ne olacak halimiz;
Çekerek'te kan ağlar,
Evladı âyâlimiz.

Soyadımız Coşgun'dur
Zeka biraz taşkındır.
Bu hal başa geleli
Bir şey bilmez, şaşkındır.

Yirmi iki yıl hizmetim,
Pek az kaldı müddetim.
Lütfen şefkat buyurun,
İntihar akıbetim.

Oğlum Nevzat lisede,
Metelik yok kesede,
Saidi af buyurun,
Velev suçlu ise de.

Bağışla pür kusurum,
Kalmamıştır huzurum.
Mağdur olduğum için
Bozuluyor şuurum.

Kaçar talihim gülmez,
Elimden bir şey gelmez,
Yüksek malumlarımız
Güller dikensiz olmaz.

Yokluk herşey doğurur,
Beni kasar, kavurur,
Sekiz nüfus ailem
Allah diye bağırır.

İşte böyle halimiz,
Söner istikbalimiz,
Maruzatım bu kadar
Ey kıymetli Valimiz.

Ali Said Coşgun 17/11/1958

Vali, böyle sanatçı ruha sahip bir
insanın devlet dairesinden uzaklaştırıl-
masının zarar vereceğini düşünerek
Ali Said'i geri işe çağırır.

Ali Said, Demokrat Parti'ye gönül
vermiştir. Ancak 1950'li yıllarda De-
mokrat Parti'nin yanlış siyasetinden
rahatsız olmuştur. 1959 yılında Sor-
gun'da yapılan CHP Halk Kongresi'ne
ziyarete gider. Onu gören arkadaşları
çok şaşırır ve kendisini böyle bir top-
lantıda beklemediklerini söylerler. Ali
Said, müsaade ederlerse bir şiir oku-
mak istediğini söyler ve Demokrat
Parti'ye olan sitemini şöyle dile geti-
rir:

Demir Kıratım

Ben senin sahibindim severdim canım diye
Bakar, biner, beslerdim, kendi hayvanım diye
Hergün tımar ederdim artacak şanımla diye
Bir eşek yarışını kurtaramadın kıratım
Koşuda geri kaldın, kara ettin suratım.

Babam seni alırken gözü para görmedi
Demir kırat cins diye, aslımı hiç sormadı
Babamın umdukları hiç yerini bulmadı
Bir eşek yarışını kurtaramadın kıratım
Koşuda geri kaldın, kara ettin suratım.

Seni satın alınca sanki düldül gibiydin
Boyun uzun, bel kısa, kusursuz gül gibiydin.
Yanık kişneyişinle, dertli bülbül gibiydin
Ne yazık ki koşuda geri kaldın kıratım
Her zaman el içinde kara ettin suratım

Tam iki yıl tay diye besledim, sana baktım
Saf kanlar aç dururken seni çayıra çaktım
Huzur yüzü görmedim başında çıra yaktım
Belki koşu kurtarır diye demir kıratım
Ne yazık ki her zaman kara ettin suratım.

Üçüncü yıl hileyle kazıktan içe girdin
Zira peşinden gelen pamuk kırı bilirdin
Adanalı Gümüş'ten bütün yıldın delirdin
Böyle koşu vurulmaz benim demir kıratım
Her yerde, her devrede kara ettin suratım.

Amerikan, İngiliz, kanında dahi olsan
Artık gözümden düştün hergün koşu da alsan
Kötü huylar yıkanmaz, bahr-i muhite dalsan
Hiç darılıp gücenme satacağım kıratım
Yoksa senin yüzünden batacağım kıratım.

Kara damak olduğun esasen ap açtı
Nalın yetmiş kuruştan, on beş liraya çıktı
Sen bize bir yük oldun, çoluk çocuk hep bıktı
Artık seni beslemem satacağım kıratım
Zira uğursuz çıktın, batacağım kıratım.

Nalın on beş olunca, yedi buçuk ayarın
Son günlerde kalmadı hiç düzenin ayarın
Ne boyunun isterim, ne de Celal Bayar'ın
Onları da jokeylikten atacağım kıratım
Seni de satmaz isem batacağım kıratım.

Menderes'ten geçemez kıratların aksisi
Dillere destan oldu Koraltan'ın taksisi
Yalan mı bu sözlerim bre millet kürsüsü
İşte pazar yerinde satıyorum kıratım
Yoksa senin yüzünden batıyorum kıratım

Atalarımın kalan emektar yeter bana
İşlerimi o görür ihtiyacım yok sana
Birgün olup şahlanır yürüdü mü meydana
İşte o gün alırım, ben de işimden murat
Kalplığın sonu budur, duydun mu demir
kırat.

Ali Said Coşgun 12/12/1959
Sorgun Halk Partisi Kongresi

Bu şiiri okuduktan sonra ayakta al-
kışlanır ve CHP'ye kaydını yaptırarak
demokrat partiden ayrılır.⁴

NOTLAR

¹Âşık Demli hakkında daha geniş bilgi için bkz. DOĞAN Duralı, "Yozgat Şair ve Yazarları", Ankara, 1988, ss.43-50; OĞUZ M. Öcal, "Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü", Ankara, 1994, ss.51-52.

² Babası müftü olduğu için mahkeme kararıyla soyadını Coşgun'dan Müftüoğlu'na çevirtmiştir.

³Destek çubuğu. Kağıt boşta beklerken öküzlerin yorulmaması için iki öküzün arasına, boyunlukları havada kalacak şekilde yerleştirilir. Kağıt yürüdüğü zaman o kendiliğinden düşer. Bir iple boyunluğa bağlı olduğu için yerde sürünerek gider.

⁴Kaynak kişi, Ali Said Coşkun'un en küçük oğlu İbrahim Selman Coşgun; Müzik Öğretmeni, Kütahya, 2000.